

KOPSAVILKUMS – PĀRSKATS Nr. 8

Narkotiku lietošana, braukšana narkotiku ietekmē un satiksmes negadījumi

---

Šis literatūras apskats sniedz visaptverošu ziņojumu par saistību starp narkotiku lietošanu, braukšanu narkotiku ietekmē un satiksmes negadījumiem. Tas ietver metodoloģiskos jautājumus, iepazīstina ar pētījumu par lietošanas izplatības autovadītāju vidū rezultātiem un sniedz pārskatu par nozīmīgāko starptautisko epidemioloģisko pārskatu iegūtajiem datiem, kas publicēti kopš 1999. gada. Ziņojums apkopo arī liecības no eksperimentāliem pētījumiem un pētniecības reālos apstākļos par saistību starp narkotiku lietošanu, braukšanu narkotiku ietekmē un satiksmes negadījumiem.

Pētniecību šajā jomā var plaši iedalīt eksperimentālajos un epidemioloģiskajos pētījumos. Katrai pieejai ir raksturīgas zināmas priekšrocības un trūkumi.

- Eksperimentālos pētījumus var veikt laboratorijā, braukšanas simulatorā vai uz lielceļa. Narkotikas brīvprātīgajiem tiek ievadītas noteiktās devās. Eksperimentu rezultātā var iegūt vienīgā iemesla interpretāciju vai arī tikai noteikt iespējamo risku. Dažos gadījumos rezultātiem var būt ierobežota vērtība, ņemot vērā neadekvātu devu lietošanu, kā arī narkotiku lietošanas vēsturi vai brīvprātīgo individuālās atšķirības.
- Epidemioloģiskie pētījumi apskata narkotiku lietošanas izplatību dažādās cilvēku grupās. Tie ietver pētījumus uz ceļiem, novērtējot narkotiku lietošanas izplatību autovadītāju apakšklasē, negadījumu riska pētījumus, atbildības analīzi, pētījumus dažādos iedzīvotāju slāņos un farmakoepidemioloģiskos pētījumus. Epidemioloģiskie pētījumi tomēr ir ierobežoti, jo ir iespējami ar narkotiku lietošanu saistīti riska faktori, kas nerodas pētījuma iegūto datu rezultātā. Cits epidemioloģiskās pētniecības trūkums ir, ka tajā nav iespējams pamanīt atšķirību starp „īstu” riska faktoru un citiem faktoriem, kas var būt saistīti ar riska faktoru. Dažādu pētījumu rezultāti var būt nesalīdzināmi vairāku iemeslu dēļ: piemēram, atšķirības pārbaudītajās cilvēku grupās vai paņemtajos paraugos.

Eksperimentālo pētījumu rezultāti norāda, ka vairākām nelegālām narkotikām var būt ietekme uz braukšanas spēju; dažas narkotikas (bet ne visas) uzrāda iedarbību, kas ir atkarīga no devas.

- Kaņepes var pasliktināt kognitīvās un psihomotoriskās spējas, kas ir nepieciešamas transportlīdzekļa vadīšanai.
- Metilendioksimetamfetamīns (*MDMA, ecstasy*) uzrāda gan pozitīvu, gan negatīvu iedarbību uz braukšanas spēju.
- Pētījumi, kas izmeklēja alkohola un nelegālo narkotiku apvienojuma iedarbību, konstatēja, ka šādos gadījumos dažas nelegālās narkotikas (piemēram, kaņepes), var izraisīt papildu sinerģiskos traucējumus, savukārt citas narkotikas (piemēram, kokaīns) var daļēji mazināt traucējumus. *MDMA* var samazināt daļu alkohola iedarbības, bet ne visu kaitīgo iedarbību, tajā pašā laikā citi negatīvie alkohola iedarbības faktori var tikt pastiprināti.
- Hroniska nelegālo narkotiku lietošana tiek saistīta ar kognitīvo un/vai psihomotorisko spēju traucējumiem un var izraisīt braukšanas spēju pasliktināšanos, pat ja indivīds vairs nav apreibis.

Eksperimentālo pētījumu rezultāti rāda arī nepārprotamus traucējumus, ko izraisa daži ārstnieciskie preparāti.

- Benzodiazepīniem parasti ir pasliktinoša iedarbība, bet daži to veidi (ilgas, vidējas vai īsas iedarbības) izraisa smagus traucējumus, savukārt citi nākamajā dienā blakusparādības neizraisa.
- Pirmās paaudzes antihistamīni parasti ir vairāk nomierinoši (aizmidzinoši) nekā otrās paaudzes antihistamīni, lai gan abās grupās ir izņēmumi.
- Tricikliskie antidepresanti uzrāda lielākus traucējumus nekā jaunākie veidi, lai gan eksperimentālo testu rezultāti pēc otrās paaudzes selektīvā serotonīna atpakaļsaistes inhibitoru (SSAS/) lietošanas ne vienmēr ir konsekventi.

Katrā terapeitiskajā klasē dažas vielas tiek saistītas ar nelieliem traucējumiem vai arī tās neizraisa traucējumus. Šos ārstnieciskos preparātus ir vēlams izrakstīt tiem, kuri vēlas vadīt transportlīdzekli.

Epidemioloģiskie pētījumi apstiprināja daudzus eksperimentālajos pētījumos iegūtos konstatējumus. Aptuveni no 1 % līdz 2 % autovadītāju (ar dažiem izņēmumiem), kas apstājās ceļmalas pētījuma laikā, bija pozitīvs narkotiku siekalu tests.

- Transportlīdzekļa vadīšana alkohola un narkotiku ietekmē ir bieža parādība.
- Pētījumi, kas novērtēja narkotiku, zāļu un/vai alkohola lietošanas izplatību to autovadītāju vidū, kuri bija iesaistīti satiksmes negadījumos (fatālos vai nefatālos), konstatēja, ka alkohols ir izplatītāks nekā citas psihotropās vielas, tomēr bieži tika atrastas arī narkotikas, turklāt daudz biežāk nekā citos iedzīvotāju slāņos, kas vada transportlīdzekli.
- No visām analizētajām narkotikām kaņepes ir otrās izplatītākās pēc alkohola, lai gan, analizējot benzodiazepīnu klātbūtni paraugos, tie dažreiz bija pat vēl izplatītāki nekā kaņepes.
- Statistiska liecina, ka palielināto negadījumu risku un/vai riskus veicina kaņepes, benzodiazepīni, amfetamīni, heroīns un kokaīns. Daudzi riski palielinās, apvienojot narkotiku lietošanu ar citām psihotropām vielām, piemēram, alkoholu.

Lai iegūtu noteiktu narkotiku ietekmes pamatotu novērtējumu uz braukšanas spēju un negadījumu risku, ir jāapvieno epidemioloģisko un eksperimentālo pētījumu rezultāti. Lai iegūtu savienojamas metodoloģijas, 2006.–2007. gadā starptautisko ekspertu komiteja, tostarp *EMCDDA* un *NIDA* pārstāvji, formulēja pamatnostādnes turpmākai pētniecībai par narkotikām un transportlīdzekļa vadīšanu. Tās izmanto liela apjoma ES finansētā projektā *DRUID*, kas ne tikai veiks salīdzinošos pētījumus par alkohola, nelegālo narkotiku un zāļu ietekmi uz piemērotību vadīt transportlīdzekli, bet arī analizēs alkohola un citu psihotropo vielu lietošanas izplatību to vadītāju vidū, kas iesaistīti negadījumos, un citos iedzīvotāju slāņos, kas vada transportlīdzekli, kā arī aprēķinās analītisko un riska sliekšni vairākām nelegālām narkotikām un zālēm vairākās Eiropas valstīs. *DRUID* projekts tiks pabeigts 2010. gadā.

Drug use, impaired driving and traffic accidents (Narkotiku lietošana, braukšana narkotiku ietekmē un satiksmes negadījumi) — *EMCDDA* pārskats Nr. 8 (angļu valodā) ir pieejams iespiestā veidā (cena 24 euro) un to var (bezmaksas) lejupielādēt kā PDF failu no *EMCDDA* tīmekļa vietnes (<http://www.emcdda.europa.eu/publications/insights/driving>).